

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NDA SULH VE SULH YOLUYLA ŞARTA BAĞLI HÜKÜM VERİLİP VERİLEMEYECEĞİ MESELESİ

Cenk AKİL*

ÖZET

Sulh, tarafların mahkeme önünde veya mahkeme dışında aralarındaki uyuşmazlığı yahut tereddütlü durumu sona erdirmek için yaptıkları bir sözleşmedir. Sulh hem maddi hukuk hem de usul hukukuna ilişkin etki ve sonuçları olan çifte karakterli bir sözleşmedir. Sözleşme olması nedeniyle tek taraflı olarak dönülemez. Bununla birlikte, taraflar daha sonra bu sözleşmeyi karşılıklı olarak feshedebilir veya değiştirebilirler. Sulh, davadan feragat ve davayı kabul gibi taraf usul işlemidir. Fakat onlardan farklı olarak şarta bağlanabilir. Ne var ki, sulhun şarta bağlanması şarta bağlı hüküm verilebildiği anlamına gelmez. Bu nedenle bu halde tarafların, mahkemeden sulhe göre karar vermesini talep etme imkânlarının elinden alınması gerekir. Zira mahkemeler şarta bağlı hüküm veremez.

Anahtar Kelimeler: Medeni muhakeme hukuku, taraf usul işlemleri, sulh, mahkeme içi sulh, şarta bağlı hüküm.

COMPROMISE IN THE CODE OF CIVIL PROCEDURE AND THE MATTER WHETHER A CONDITIONAL DECISION CAN BE RENDERED OR NOT VIA COMPROMISE

ABSTRACT

Compromise is a contract which is entered into by and between the parties before or out of the court in order to settle the dispute or the uncertain situation between them. Compromise is a double-charactered contract which has effects and results regarding both substantive law and procedural law. As the compromise is a contract, the parties cannot waive from it unilaterally. However the parties may terminate or amend the contract of compromise mutually later. Compromise is a procedural action of the parties like waiver from the case and acceptance of the case. But unlike them, it may be conditional. Nevertheless, the conditionality of the compromise does not mean that a conditional decision can be rendered, as well. Therefore in this case the parties should not demand a decision according to the compromise, which is conditional, to be rendered from the court since the courts cannot render a judgment which -conditional.

Key Words: Law of Civil Procedure, procedural actions of the parties, compromise, compromise before court, conditional decision.

* Dr., akilcenk@hotmail.com

GİRİŞ

Uygulamada ve teoride kabul edilmekle birlikte 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer almayan sulh, kanuni olarak ilk defa 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile düzenlenmiştir. Davaya son veren taraf işlemlerinden biri olan sulh, davadan feragat ve davayı kabulden farklı olarak şarta bağlanabilmektedir. İşte tam da bu noktada şarta bağlı hüküm verilemeyeceği ilkesi ile şarta bağlı sulh arasındaki irtibat önem kazanmaktadır. Bu nedenle aşağıda önce 6100 sayılı HMK kapsamında sulh hakkında bilgi verilecek; daha sonra da şarta bağlı olarak yapılan sulh ile şarta bağlı hüküm arasındaki ilişki irdelenecektir.

I. SULHUN TANIMI

Sulh HMK m. 313/1de tanımlanmıştır. Buna göre sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir¹. Daha açık bir deyişle, mahkeme içi sulh tarafların karşılıklı fedakârlıkta bulunmak suretiyle aralarındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan bir uyuşmazlığı sona erdirmek üzere, mahkeme önünde yaptıkları sözleşmedir². Sulhun unsurları, bir sözleşmenin mevcudiyeti, bir uyuşmazlık yahut tereddüdün bulunması ve karşılıklı fedakârlıkta bulunulmasıdır³. Sulh bir sözleşme olduğundan tek taraflı olarak dönülmesi caiz değildir⁴. Bununla birlikte, taraflar, mahkeme içi sulh sözleşmesini daha sonra karşılıklı anlaşma ile feshedebilir veya değiştirebilirler⁵. Tarafların sulhe başvurularının ekonomik, psikolojik, hukuki vb. sebepleri olabilir⁶.

¹ Öğretide haklı olarak işaret edildiği gibi burada sözleşmenin dava konusuna ilişkin olduğunun belirtilmesi daha isabetli olurdu. Bu yöndeki eleştiri için bkz. ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, Öneriler, s. 169. Sulhun öğeleri için bkz. ULUSAN, s. 150 vd.

² ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, Usul, s. 429; ANSAY, s. 178; ÖNEN, Ankara 1972, s.23; SONER, s. 442; BİLGE / ÖNEN, s. 356; TANRIVER, İlämlî İcra, s. 85; TANRIVER, Sulh, s. 35; MERİÇ, s. 207; ULUSAN, Banu, s. 976; FASCHING, s. 670; RECHBERGER / SIMOTTA, s. 315. Alman Medeni Kanununda (m. 779) ise sulh “*taraflar arasında vaki bir niazi veya bir hukuki münasebete ait şüpheli yahut bir iddianın gerçekleştirilebileceğinde vaki emniyetsizliği karşılıklı fedakârlıklarla hal eden mukavele*” olarak tanımlanmıştır (SEVİG, s. 144; ULUSAN, s. 149).

³ ULUSAN, Banu, s. 980 vd.

⁴ ANSAY, Sulh, s. 208; KURU / ARSLAN / YILMAZ, Ders Kitabı, s. 537; MERİÇ, s. 212. Sulhun sözleşme olmasının bir diğer sonucu ise sözleşmelerin yorumunda uygulanan kuralların burada da uygulanmasıdır (ANSAY, Kitap, s. 179).

⁵ KURU, Usul IV, s. 3793.

⁶ Geniş bilgi için bkz. ULUSAN, s. 174-175.

II. SULHUN HUKUKİ NİTELİĞİ

Sulhun hukuki niteliği konusunda öğretilerde çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Bu teorileri dört grupta toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi olan yargılama hukuku teorisine göre mahkeme huzurunda yapılan sulh, tamamıyla usul hukukuna ait bir kurum olup maddi hukuka ait sulh sözleşmesi arasında isim benzerliği dışında ortak bir yön bulunmamaktadır. Bu iki kurum içeriği, etkileri ve sonuçları bakımından birbirinden farklıdır. Usul işlemi olan ve usul hukukuna özgü ödevleri yerine getiren mahkeme içi sulhun hukuki yapısı ve geçerliliği sadece bu hukukun ilkelerine göre belirlenmelidir⁷.

Özel hukuk teorisi olarak bilinen ikinci görüşe göre ise mahkeme önünde yapılan sulh kesinlikle usul hukuku kurumu olmayıp salt maddi hukuk kurumudur. Bu teorinin temsilcileri kendi arasında maddi hukuk teorisine sıkı sıkıya bağlı kalanlar ve kalmayanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci gruba göre mahkeme önündeki sulh, bir usul hukuku kurumu olmayıp, usule ilişkin bir sonuç da doğurmaz⁸. İkinci gruba göre ise mahkeme önünde yapılan sulh maddi hukuk sözleşmesi olmakla beraber bu, onun usul hukukuyla hiçbir bağlantısı bulunmadığı anlamına gelmez. Mahkeme içi sulh, sadece maddi hukuka değil; usul hukukuna da ait olan bir takım sonuçlara sahiptir. Bununla birlikte mahkeme içi sulhun ayırt edici özelliği onun özel hukuk karakterli olmasıdır⁹.

İleri sürülen üçüncü görüşe göre ise mahkeme önünde sulh bir usul hukuku sözleşmesidir ve bu sözleşme maddi hukuk sözleşmesiyle bağlanabilir. Çift vakia teorisi olarak bilinen bu teoriye göre söz konusu sözleşmeler arasındaki bağ zayıf olup her an birbirinden ayrılabilir. Eğer sulh ile aynı zamanda taraflar arasındaki maddi uyuşmazlık da sona erdirilmekteyse mahkeme içi sulh ve sulh sözleşmesi tek bir vakianın hukuken bağımsız iki ayrı bölümü olarak görülür. Mahkeme içi sulh ise saf usuli karakterdedir¹⁰.

Mahkeme içi sulhun hukuki niteliği konusunda hakim görüş konumunda bulunan karma teoriye göre ise mahkeme içi sulh ne saf bir usul hukuku ku-

⁷ ÖNEN, Sulh, s. 34; ULUSAN, s. 180; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 86; TANRIVER, Sulh, s. 37; ULUSAN, Banu, s. 977.

⁸ ÖNEN, Sulh, s. 36; ULUSAN, s. 176; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 86; TANRIVER, Sulh, s. 37; ULUSAN, Banu, s. 977.

⁹ ÖNEN, Sulh, s. 36; ULUSAN, s. 177; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 86-87; TANRIVER, Sulh, s. 37; ULUSAN, Banu, s. 978.

¹⁰ ÖNEN, Sulh, s. 40; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 88; TANRIVER, Sulh, s.37; ULUSAN, Banu, s. 978.

rumu ne de özel hukuk sözleşmesidir. Aksine o, bir ayağı usul hukukunda diğer ayağı ise özel hukukta olan karma karakterli bir hukuki kurumdur¹¹.

HMK’da “görülmekte olan bir dava”dan bahsedilerek “mahkeme içi sulh” düzenlenmiştir. Belirtmek gerekir ki, taraflar mahkeme huzurunda sulh olmak zorunda değildirler. Onlar mahkeme dışında da yapacakları bir sulh sözleşmesi ile aralarındaki uyuşmazlığa son verebilir¹².

III. SULHUN ŞEKLİ

Sulhun yapılması şekle tâbidir. Taraflar mahkeme huzurunda sulh olmak istediklerini bildirdikleri takdirde, bu sözlü beyanlarının tutanağa geçirilerek sulh olan taraflara okunması ve imzalatılması gerekmektedir (HMK m. 154/1; m. 154/3ç). Sulhun yazılı olarak yapılması halinde ise tarafların bu konudaki beyanlarını içeren dilekçelerinin tutanağa yazılarak eklenmesi gerekir (HMK m. 154/ 4). Bu hükümden hareketle sulhun tutanağa geçirilmesinin, taraflara okunmasının, onların onayının alınmasının ve (varsa) itirazlarının da tutanağa geçirilmesinin sulhun sonuç doğurabilmesi için zorunlu şartlar olduğu söylenebilir¹³.

Tarafların sulhe ilişkin irade açıklamalarını tutanağa geçirilmesi işi hâkim tarafından resen yerine getirilmesi gereken bir görev olup; bu iş hâkimin denetimi altında zabıt kâtabi tarafından yerine getirilir¹⁴. Dava konusu uyuşmazlığı tamamen çözmeye yönelik sulhun yanı sıra dava konusu uyuşmazlığı kısmen çözen sulhlerin de tutanağa geçirilmesi gerekir¹⁵. Buna karşı-

¹¹ ÖNEN, Sulh, s. 36-37; ULUSAN, s. 182-183; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 87; TANRIVER, Sulh, s. 38; ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, s. 429; MERİÇ, s. 207. Alman hukuku bakımından aynı yöndeki görüşler için bkz. GRUNSKY, s. 142; ROSENBERG / SCHWAB / GOTTWALD, s. 738. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında sulhun bu iki veçhesine dikkat çekmiştir: “...Sulh genellikle iki çeşittir. *Mahkeme dışı sulh denen birincisi; maddi hukuk alanına giren bir borçlar hukuku bağıttır. İkincisi ise mahkeme önünde sulhtur. Bunun karakteri gerek maddi hukuk gerekse yargılama hukukuna özgü koşul ve unsurlarla belirir. Fakat bu karma yapısına rağmen, mahkeme önünde sulh kural olarak bir yargılama hukuku kuruluşudur (kurumudur) ve davayı etkileyen taraf işlemlerindedir. Mahkeme önündeki sulhun maddi unsurunu teşkil eden taraflar arasındaki sulh sözleşmesi, bunun mahkemeye bildirilerek tutanağa geçirilmesi ve taraflarla hâkim ve tutanak yazısı tarafından imzalanması biçimindeki bir yargılama işlemiyle aynı zamanda usuli bir nitelik kazanır...*” (Yargıtay 4. HD, T. 12.2.1975, E. 2465/1975, K. 1751/1975: İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi, 1976, Sa.186, s. 4633-4634).

¹² ANSAY, Kitap, s. 178; ÖNEN, Sulh, s. 2; KURU, Usul IV, s. 3797; ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, s. 431; KARSLI, s. 383; POSTACIOĞLU, Usul, s. 484.

¹³ ULUSAN, s. 190; KURU, Usul IV, s. 3753.

¹⁴ ÖNEN, s. 117.

¹⁵ ÖNEN, Sulh, s. 116; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 89; TANRIVER, Sulh, s. 39.

lık akim kalan sulh teşebbüslerinin tutanağa geçirilmesine gerek yoktur¹⁶.

Yukarıda da belirtildiği gibi tutanağın sulhe ilişkin bölümünün tarafların huzurunda okunması ve tarafların imzalarının alınması hükme bağlanmıştır. Tutanağa geçirilen sulhun taraflara okunmasıyla tarafların irade açıklamalarına uygun bir biçimde geçirilip geçirilmediğinin belirlenmesi, hataların önüne geçilmesi ve tarafların sulhe ilişkin irade açıklamaları üzerinde bir kez daha düşünmelerine ve gerekli düzeltmeleri yapmalarına fırsat tanınmak amaçlanmıştır¹⁷.

Sulhun şekli konusunda üzerinde durulması gereken bir başka husus da mahkeme dışında¹⁸ yapılan sulhun mahkeme önünde sulhe dönüştürülüp dönüştürülemeyeceğidir. Bu konuda öğretilerde iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Görüşlerden birine göre mahkeme önünde yapılan sulh sadece bir maddi hukuk işlemi olmayıp aynı zamanda bir usul hukuku işlemidir. Mahkeme dışı sulhte mahkemenin sulhun yapılmasında uzlaştırıcı ve teşvik edici bir işlevi bulunmadığından mahkeme dışı sulh sözleşmesi mahkemeye verilir tutanağa geçirilmek suretiyle mahkeme içi sulhe dönüştürülemez¹⁹.

Buna karşılık hakim görüş mahkeme dışında yapılmış olan sulh sözleşmesinin mahkemeye verilmesi ve mahkeme tarafından tutanağa geçirilmesi halinde, mahkeme huzurunda sulhe dönüşeceğini kabul etmektedir²⁰. Burada sulh sözleşmesinin içeriğinin ayrıca duruşma tutanağına geçirilmesine de gerek yoktur. Çünkü duruşma tutanağına eklenen belgeler de tutanak hükmündedir. Ne var ki, bu halde dahi, mahkemeye verilen sulh sözleşmesinin duruşmada okunduğunun, tutanağa yazılması ve sonra da bu tutanağın sulhe ilişkin bölümünün taraflarca imzalanması gerekir²¹.

¹⁶ ÖNEN, Sulh, s. 117; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 89; TANRIVER, Sulh, s. 40.

¹⁷ ÖNEN, Sulh, s. 119; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 89; TANRIVER, Sulh, s. 40.

¹⁸ Keşif esnasında yapılan sulh mahkeme dışı değil, mahkeme içi sulh sayılır (KURU, Usul IV, s. 3755).

¹⁹ ÖNEN, Sulh, s. 88.

²⁰ ANSAY, Usul, s. 184; ULUSAN, s. 188; KURU, Usul IV, s. 3755; KURU / ARSLAN / YILMAZ, s. 538.

²¹ TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 90; TANRIVER, Sulh, s. 42. "...Mahkeme dışında yapılmış olan sulh şekle tabidir (HUMK. Madde 151/5). Kanunun öngördüğü bu şekil, sulh için geçerlilik şartıdır. Buna göre; yazılı sulh sözleşmesinin mahkemeye verildiğinin duruşma tutanağına yazılması, duruşmada tarafların önünde okunması, okunduğunun da duruşma tutanağına yazılması ve ondan sonra da tutanağın taraflara (veya sulh için yetkili vekillerine) imza ettirilmesi gerekir. Böylece mahkeme dışı sulh, mahkeme içi sulhe dönüşür. Bu şartlara uygun olmayan sulh anlaşması geçersizdir..." (Yargıtay 3.HD, T. 17.1.2011, E. 2010/22505, K. 2011/107, <http://www.hukukturk.com>, E. T. 16 Haziran 2012). Başka bir örnek için bkz.

Mahkeme önünde sulhe konu olan hukuki işlem için kanun tarafından bir geçerlilik şartının öngörülmesi halinde, sulhun maddi hukukça öngörülen bu geçerlilik şeklinin yerini tutacağı oybirliğiyle kabul edilmektedir²².

IV. SULHUN KONUSU OLABİLECEK UYUŞMAZLIKLAR

Sulh ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir (HMK m. 313/2). Bu bağlamda özellikle aile hukukundan kaynaklanan evliliğin iptali, nesebin reddi, babalık, boşanma gibi davalarda sulh olunamaz²³. Çekişmesiz yargı işlerinde de tarafların dava malzemesi üzerinde serbestçe tasarruf edebilmeleri mümkün olmadığından tarafların bu işler hakkında sulh olması mümkün değildir²⁴. Bu durum, esasen medeni yargılamaya hakim olan tasarruf ilkesinin doğal bir sonucudur²⁵.

Benzer şekilde cumhuriyet savcısının yer aldığı dava ve işler (HMK m. 75/3) hakkında da taraflar serbestçe tasarruf edemeyeceklerinden bu tip davalarda tarafların sulh olmaları sonuç doğurmayacaktır²⁶.

Belirtmek gerekir ki, taraflar sadece dava konusuna dâhil olan hususları değil, dava konusu dışında kalan hususları da sulh sözleşmesinin kapsamına dâhil edebilirler (HMK m. 313/3)²⁷.

V. SULHUN ETKİSİ

Sulhun etkisi HMK m. 315/1, c. 1'de düzenlenmiştir. Buna göre sulh, ilgili bulunduğu davayı sona erdirir ve kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Şu halde mahkeme içi sulh, mahkeme tarafından bir hüküm verilmesine gerek olmaksızın davayı sona erdirir²⁸. Tarafların sulh yapmaları durumunda

Yargıtay 11. HD, T. 14.5.2001, E. 2001/2135, K. 2001/4185 (UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Ankara 2011, s. s. 888).

²² ÖNEN, Sulh, s. 123; ULUSAN, s. 190; KURU, Usul IV, s. 3755; TANRIVER, İlamlı İcra, s. 91; TANRIVER, Sulh, s. 42. Bu bağlamda örneğin sulh sözleşmesi, tanışmazlara ilişkin olsa bile şekil bakımından geçerlidir (UMAR, s. 885).

²³ ÖNEN, Sulh s. 45 vd.; BİLGE / ÖNEN, s. 356; ANSAY, Sulh, s. 202; ARIK, s. 145; BERKİ, s. 296; ULUSAN, s. 159-160; ANSAY, Usul, s. 185; BERKİN, s. 720-721; KURU, Usul IV, s. 3794 vd.; PEKCANITEZ / ATALAY / ÖZEKES, s. 555-556; KURU / ARSLAN / YILMAZ, s. 538; ÜSTÜNDAĞ, s. 581.

²⁴ ÖNEN, s. 44.

²⁵ MERİÇ, s. 209.

²⁶ ÖNEN, s. 44; KARSLI, s. 385.

²⁷ Geniş bilgi için bkz. ÖNEN, Sulh, s. 49-51; ANSAY, Kitap, s. 180.

²⁸ 6100 sayılı HMK ile kabul edilen bu hükümler birlikte öğretilerde daha önce mahkeme önünde

mahkeme “esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına” ya da “sulh sebebiyle, hüküm verilmesine yer olmadığına” karar vererek yargılamaya son verecektir. Diğer bir deyişle, mahkeme içi sulh davayı kendiliğinden sona erdirdiğinden mahkemenin bu sonucun ortaya çıkmasını sağlamak için ayrıca bir hüküm vermesine de gerek yoktur²⁹. Zira sulhun temel işlevi hükmün tamamlayıcısı olmak değil; hüküm yerine geçmektir³⁰. Dolayısıyla sulhun bizzat kendisinin ayrıca bir mahkeme hükmü verilmesine gerek olmaksızın doğrudan doğruya davayı sona erdirmesi doğaldır³¹. Bu bakımdan mahkemenin vereceği “esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı” davanın sulh nedeniyle konusuz kaldığını tespit ve tevsikten öte bir anlam taşımayacaktır³². Keza, ortada bir mahkeme kararı olmadığından bu karara karşı kanun yollarına başvurulması da söz konusu olmayacaktır³³.

Mahkeme içi sulh kesin hüküm gibi hukuki sonuçlar doğurur³⁴. Sulhun şarta bağlı olarak yapılmış olması da yargılamanın kesin bir hükümle sona ermiş sayılmasına engel değildir. Çünkü mahkeme içi sulh ile davaya konu olan uyuşmazlık kesin hükme benzer şekilde ortadan kaldırılmıştır³⁵ ve o davanın tarafları arasında aynı konuda aynı sebebe dayanan yeni bir davanın görülmesi mümkün değildir.

Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu kimi kararlarda şarta bağlı olmayan sulh sözleşmesinin maddi anlamda kesin hüküm oluşturacağını ve mahkeme ilâmları gibi icra edileceğini kabul etmiştir. Örneğin: “...*Yukarıda sözü edilen şarta bağlı olmayan sulh, maddi anlamda kesin hüküm (HUMK mad.*

yaşanan sulhun davayı kendiliğinden sona erdirip erdirmeyeceği konusunda tartışmalar da sona ermiş bulunmaktadır. Bu tartışmalar konusunda bkz. ÖNEN, Sulh, s. 131 vd. ; KURU, Usul IV, s. 3758 vd.; TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 95-96; TANRIVER, Sulh, s. 45 vd.

²⁹ ANSAY, Sulh, s. 205, 206; ARIK, s. 151.

³⁰ Bununla birlikte mahkeme içi sulh bütün yönleri itibarıyla değil sadece icra edilebilirlik açısından ilâmlarla aynı hukuki rejime tâbi tutulmuştur. Bunun en açık delili, mahkeme ilâmlarından farklı olarak sulh, kabul ve feragatin irade fesadı hallerinden TBK m. 30 vd. birine dayalı olarak feshedilebilmesidir. Keza, mahkeme içi sulhun mahkeme kararlarından farklı olarak şarta bağlanabilmesi de onun mahkeme kararı olmadığını gösteren bir başka delildir (TANRIVER, Sulh, s. 48).

³¹ MERİÇ, s. 209. HMK'nın yürürlüğe girmesinden önce savunulan aksi yöndeki görüş için bkz. KURU, Usul IV, s. 3758.

³² TANRIVER, İlâmlı İcra, s. 97-98; TANRIVER, Sulh, s. 46.

³³ ANSAY, Sulh, s. 206.

³⁴ Burada bahsedilen “maddi anlamda kesinlik” olmayıp “şekli anlamda kesinlik”tir (ULUSAN, Banu, s. 988).

³⁵ KURU / ARSLAN / YILMAZ, s. 537.

237) olup mahkeme kararı gibi icra edilir (İİK mad. 38). O halde maddi anlamda kesin hüküm niteliğindeki sulhün tesbitine ilişkin kararlar taraflar arasındaki kira ilişkisinin sona erdiğinin kabulü gerekmektedir... ”³⁶.

Taraflar sulh sözleşmesine göre karar verilmesini isterlerse mahkeme sulhe göre karar verir. Buna karşılık, taraflar sulhe göre karar verilmesini istemezlerse mahkeme karar verilmesine yer olmadığına karar verir (HMK m. 315/1, c. 2)³⁷.

V. SULHUN İPTALİ

Yukarıda da değinildiği gibi sulh çifte karakterli bir sözleşmedir. Bunun doğal bir sonucu olarak mahkeme içi sulh gerek maddi hukuka ilişkin sebeplerle gerekse usul hukukuna ilişkin sebeplerle hükümsüz olabilir³⁸.

Sulhun özel hukuka ilişkin sebeplerle hükümsüzlüğü konusunda Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanacaktır. Bu bağlamda sulh emredici kanun hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine yahut kişisel hükümlere ilişkin haklara aykırıysa, sulhun konusu imkânsız yahut haklı olmayan bir sebebe dayanmakta ise mutlak butlan nedeniyle hükümsüz olacaktır³⁹. Benzer şekilde hukuken caiz olmayan bir fiil veya ihmal şart olarak kabul edilmişse bu şarta bağlı olan sulh sözleşmesi de mutlak butlan ile hükümsüz olacaktır⁴⁰.

Öte yandan sulhun irade fesadı sebebiyle feshi de mümkündür. Bu durum HMK m. 315, 2'te açıkça düzenlenmiştir. Bahsi geçen hükme göre irade bozukluğu ya da aşırı yararlanma hallerinde tarafların sulhun iptalini isteyebilirler⁴¹. Bu, sulhun bir sözleşme olmasının doğal bir sonucudur⁴². Zira tüm

³⁶ Yargıtay 3. HD, T. 22.4.1999, E. 1999/3451, K. 1999/4087 (ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, Usul, s. 430, dn. 23).

³⁷ Bahsi geçen maddenin birinci fıkranın ikinci cümlesi öğretide şu sözlerle eleştirilmiştir: Bu "...(C)ümle hakkında hiçbir açıklama yapılmamıştır. Bu cümlenin hangi hukuki esasa dayandığı anlaşılmıyor. Derdestlik kararlar sona erecekse seçim hakkına ne gibi hukuki sonuçlar bağlanacaktır? Örneğin taraflar hüküm verilmesini istemiş ve mahkeme hüküm verilmesine yer olmadığına karar vermişse bu bir bozma sebebi olacak mıdır? Buna evet deniyorsa buradaki menfaatin ne olacağına açıklanması gerekiyordu..." (ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, Usul, s. 430, dn. 23a).

³⁸ ÖNEN, s. 173; ULUSAN, s. 198 vd.

³⁹ ANSAY, Sulh, s. 203; ULUSAN, s. 199; ÖNEN, s. 173-174.

⁴⁰ ÖNEN, s. 174.

⁴¹ Ancak sulh hata nedeniyle iptal edilemez (ALANGOYA / YILDIRIM / DEREN-YILDIRIM, Usul, s. 430).

⁴² "...Temyiz mahkemesi ikinci hukuk dairesince; diğer aktelerde olduğu gibi, hâkim huzurunda yapılan sulh akdinin de kanuni sebeplere istinaden fesh ve iptali dava olunabileceğine göre..." (YHGK, T. 18.4.1956, E. 1956/2, K. 1956/21-203, *Jurisdictio*, 1956, Sa. 2, s. 152).

sözleşmelerde olduğu gibi tarafların iradelerini sakatlayan hata, hile ve ikrah gibi bir sebebin varlığı durumunda veya sulh sözleşmesindeki hükümlerin, zor durumda olan taraf için gabin teşkil ettiği hallerde, söz konusu sözleşmeyi ortadan kaldırmak isteyen tarafın, borçlar hukukundaki kurallar çerçevesinde sulhun iptalini sağlamak için dava açması mümkündür. Bununla birlikte ortada mahkeme tarafından verilmiş bir hüküm bulunmadığından, bu konuda yarğılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi mümkün değildir. Bu itibarla sulhun iradeyi sakatlayan sebeplere veya gabine dayanarak iptali için ayrı bir dava açılması gerekmektedir⁴³.

Kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte sulhun usul hukukuna ilişkin sebeplerle hükümsüz olması da mümkündür⁴⁴. Zira mahkeme içi sulh çifte karakterli olması hasebiyle aynı zamanda usuli bir sözleşmedir. Usuli sebeplerle hükümsüzlük halinde sulh aslında gerçekleşmemiş olacağından davanın sona ermesi, icra edilebilme gibi sonuçlar da doğmayacaktır. Bununla birlikte yapılan anlaşmanın usuli hükümsüzlük sebeplerine rağmen mahkeme dışı sulh olarak varlığını muhafaza etmesi mümkündür⁴⁵.

Usuli sebeplerle hükümsüzlüğe örnek olarak taraflardan birinin veya her ikisinin taraf veya dava ehliyetinin olmaması; hâkim olmayan bir şahıs huzurunda sulh yapılması; sulhun tutanağa hiç geçirilmemiş yahut eksik geçirilmiş olması gibi sebepler gösterilebilir⁴⁶.

Bütün bunlardan başka mahkeme içi sulhun İcra ve İflâs Kanunu m. 280 uyarınca tasarrufun iptali davasına konu olması da mümkündür⁴⁷.

Aşağıda da daha geniş bir biçimde açıklanacağı üzere sulhun şarta bağlanması mümkündür. Böyle bir durumda şartın gerçekleşmediği veya yerine getirilmediği gerekçesiyle de sulhun feshi için bir dava açılabilir. Buna karşılık, şarta bağlı sulh sözleşmesinde şartın yerine getirilmemesi halinde, bunun bir fesih sebebi olamayacağı, yalnız şartın getirilmesinin istenebileceği kararlaştırılmışsa, artık şartın yerine getirilmemesi gerekçesine dayanılarak sulh sözleşmesinin feshi için dava açılmaz⁴⁸.

⁴³ ULUSAN, s. 201 vd. Maddeye ilişkin hükümet gerekçesi için bkz. KURU /ARSLAN / YILMAZ, Kanun, s. 339, dn. 416.

⁴⁴ ULUSAN, s. 199.

⁴⁵ ÖNEN, s. 176.

⁴⁶ ÖNEN, s. 176-177.

⁴⁷ ANSAY, Sulh, s. 209.

⁴⁸ KURU, Usul IV, s. 3792.

VI. SULHUN ZAMANI

Hüküm kesinleşinceye kadar her zaman sulh yapılabilir (HMK m. 314/1). Hükümün bozulması için kanun yoluna başvurulduktan sonra taraflar dilekçe vererek istinaf mahkemesine yahut Yargıtay'a sulh olduklarını bildirmişlerse, sulh anlaşması daha önce her nerede yapılmış olursa olsun, mahkemeye verilen dilekçe ile mahkeme içi sulhe dönüşür. Bu durumda esas mahkemesi HMK m. 315'e göre hareket eder. Bunun için dava dosyasının o mahkemeye geri gönderilmesi gerekir⁴⁹.

VII. ŞARTA BAĞLI SULH

Mahkeme içi sulhun içeriği esas olarak karşılıklı birtakım edimlerin yerine getirilmesinden ibarettir ve söz konusu edimlerin ayrı ayrı bir şarta yahut ecele bağlı olması mümkündür⁵⁰. Nitekim HMK m. 313/4'te sulhun şarta bağlı olarak da yapılabileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Sulhun bağlandığı şart erteleyici veya bozucu mahiyette olabilir⁵¹. Hatta öğretilerde edimlerin bir kısmının erteleyici bir kısmının ise bozucu şarta bağlanmasının dahi mümkündür⁵². Mahkeme içi sulhun kül olarak şarta veya ecele bağlanıp bağlanamayacağı konusunda öğretilerde fikir birliği sağlanamamış olmakla birlikte bu konuda hakim görüş bunu mümkün görmektedir⁵³. Öğretilerde haklı olarak belirtildiği gibi mahkeme içi sulh aynı zamanda bir borçlar hukuku sözleşmesi de olduğundan onun erteleyici yahut bozucu şarta bağlanamayacağına yönelik görüşler tatmin edici değildir⁵⁴.

Hem erteleyici şartın hem de bozucu şartın kabul edilmesi durumunda belirsizlik doğacağından mahkeme içi sulhun hangi şart türüne bağlandığının usul hukuku bakımından önemi yoktur. Şartın gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmak ve buna göre yargılamaya devam edip etmemek mahkemeye düşmez. Bunu taraflar ileri sürecektir⁵⁵.

⁴⁹ UMAR, s. 886. Yargıtay 4. HD ise vermiş olduğu 19.9.1966 tarih ve E. 965, K. 9599 sayılı kararında ise kanun yolu mahkemesinin sulh dilekçesini kanun yolu başvurusu yapmaktan feragat dilekçesi sayması ve daha önce sunulmuş olan başvuru dilekçesinin reddine karar vermekle yetinmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır (ERSOY, Rifat, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu: İzahlı-Notlu-İçtihatlı, Ankara 1976, s. 364), (UMAR, s. 886'dan naklen).

⁵⁰ ÖNEN, s. 58; ULUSAN, s. 184; TANRIVER, Sulh, s. 50.

⁵¹ ANSAY, Kitap, s. 179; BİLGE / ÖNEN, s. 357.

⁵² ÖNEN, s. 58.

⁵³ ÖNEN, s. 58.

⁵⁴ ÖNEN, s. 61.

⁵⁵ ÖNEN, s. 61.

VIII. ŞARTA BAĞLI SULH ŞARTA BAĞLI HÜKÜM VERİLMESİ ANLAMINA GELİR Mİ?

Yukarıda da görüldüğü gibi sulhun şarta bağlanması mümkündür. Acaba sulhun şarta bağlı olarak yapılabilmesi mahkemenin de şarta bağlı hüküm verebileceği anlamına gelir mi? Bu soruya cevap vermeden önce mahkeme kararlarının şarta bağlanıp bağlanamayacağı üzerinde durmak gerekir. Şarta bağlı hüküm verilir verilemeyeceği meselesi Türk hukuk öğretisinde tartışmalıdır. Azınlıkta kalan görüşün en önde gelen temsilcisi *Postacıoğlu* böyle bir hükmün verileceği kanaatinde. Bu görüşe göre verilecek hükmün icra edilmemesi halinde doğacak zararın sınırlarını önceden tespit etmek mümkün ise mahkeme, davacının talebi üzerine davalıyı belirli bir işi yapmaya ya da yapmadığı takdirde tazminat olarak belirli bir meblağı ödemeye mahkûm edebilir. Bu durum maddi anlamda kesin hüküm kurumuna aykırı değildir. Çünkü şarta bağlı hüküm verilmemiş olsaydı, davacı hükmün icra edilmemesi halinde mahkemeye ikinci kez müracaat edebilecekti. Bu halde birinci davanın konusu çekişmeli hakkın mahkeme tarafından tanınması iken ikinci davanın konusu hükmün icra edilmemesi durumunda davacının uğradığı zararın tespiti olduğundan, yani dava konuları aynı olmadığından maddi anlamda kesin hüküm de ihlal edilmeyecektir. Nitekim İİK m. 24 hükmü de özellikle bu ihtimali düzenlemiş olup hâkim menkulün teslimine, teslim mümkün olmaz ise bedelinin ödenmesine karar verebilecektir⁵⁶. Yine, TBK m. 75 uyarınca hâkim verdiği kararı kararın kesinleşmesinden itibaren iki sene içerisinde değiştirebilecektir. Burada adeta şarta bağlı bir borç vardır. Zarar görenin lehine doğacak alacak, zararın meydana çıkması şartına bağlıdır. Bu hüküm de hukuksuzlukta şarta bağlı hüküm verilebileceğine ilişkin bir delildir⁵⁷. Diğer görüşe göre ise ilâmların icrasını düzenleyen İİK m. 24-41 hükümleri karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet hükümlerinin icrası hakkında herhangi bir açıklık taşımamaktadırlar. Alman hukukundan farklı olarak Türk hukukunda bu konuda herhangi bir düzenleme bulunmaması nedeniyle karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet hükmünün verilmesi uygulamada birtakım sorunların yaşanmasına yol açabilecektir⁵⁸.

Türk hukuk öğretisinde şarta bağlı hüküm verilir verilemeyeceği tartışılırken üzerinde durulan konulardan biri de TBK m. 97'de düzenlenmiş bulunan ödemezlik defidir. Buna göre karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmenin

⁵⁶ POSTACIOĞLU, Hüküm, s. 114.

⁵⁷ POSTACIOĞLU, Hüküm, s. 115.

⁵⁸ KANİTİ, s. 172-173.

ifası isteminde bulunan tarafın, sözleşmenin koşullarına ve özelliklerine göre daha sonra ifa etme hakkı olmadıkça, kendi borcunu ifa etmiş ya da ifasını önermiş olması gerekir.

Türk hukuk öğretisinde savunulan bir görüşe göre sözleşmenin ifa edilmediği definin haklı olarak ileri sürülmesi⁵⁹ durumunda edim davasının “şimdilik”⁶⁰ reddi gerekir⁶¹. Çünkü davacı, karşı edimini ifa veya teklif etmeden edimini dava etmekle zamanından önce harekete geçmiştir⁶². Nitekim TBK m. 97 uyarınca karşılıklı sözleşmenin taraflarından birinin diğer tarafı engelsiz olarak ifaya zorlayabilmesi karşı edimi ifa yahut teklif etmiş olmasına bağlıdır. Tek taraflı edim davasında definin ileri sürülmesi üzerine verilecek karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet hükmü, belli kayıt ve şart altında dahi olsa, davalıyı ifaya zorlayan bir karardır. TBK m. 97 ise davacının ifa veya tekliften önce, davacının bir edim hükmü almasının önüne geçilmesine imkân vermektedir⁶³.

Diğer görüşe göre⁶⁴ ise karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde taraflardan birisinin kendi ediminin ifasını teklif⁶⁵ ettikten sonra, karşı edimin ifasını sağlamak amacıyla, dava açması üzerine, karşı tarafça ödemezlik definin ileri sürülmesi durumunda, “karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet kararı” verilmesi gerekir. Zira bu tip bir hüküm tarafların edimleri arasında sıkı bir bağlılık bulunduğunu açık bir biçimde ortaya koymakta ve birinin icrasını, diğerinin icrası şartına bağlı tutmaktadır.

Türk hukukunda hakim görüşe göre karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet kararının hukukumuz bakımından pratik bir yararı yoktur. Zira ilâmların icrasını düzenleyen İİK m. 24-41 hükümleri arasında karşılıklı ve aynı anda ifaya ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bundan dolayı bir an için mahkemelerin şarta bağlı bir hüküm olarak kabul edilen karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet kararı verebilecekleri düşünülse dahi bunların icrasının mevcut icra ve iflas sistemimiz karşısında mümkün olamayacağı söylenebilir. İc-

⁵⁹ Ödemezlik definin davalı tarafça ileri sürülmesi gerekir. Diğer bir deyişle hâkim, onu resen dikkate alamaz (OĞUZMAN / ÖZ, s. 275). Bu definin ileri sürülmesiyle borcun muaccel hale gelmesi önlenmiş olur (EREN, s. 953).

⁶⁰ OĞUZMAN / ÖZ, s. 276.

⁶¹ KANİTİ, s. 171.

⁶² KANİTİ, s. 168.

⁶³ KANİTİ, s. 171.

⁶⁴ POSTACIOĞLU, Usul, s. 713; ARSLANLI, s. 361. ARSEBÜK, s. 725. Yazara göre icra takibi sırasında ifa teklifinde bulunan davacı, bu teklifi için teminat göstermek zorundadır.

⁶⁵ Buna karşılık davacı kendi borcunu ifa etmişse, davalının tek taraflı olarak taahhüdünün ifasına mahkûm edilmesi gerekir (ARSLANLI, s. 361).

rası mümkün olmayan bir hüküm de gerçek anlamda bir eda hükmü olarak nitelendirilemez⁶⁶.

Postacıoğlu, bir ilâmda tarafların karşılıklı ifaya mahkûm edilmeleri durumunda lehine hükmedilen taraflardan her birinin ilâmı kendisi bakımından icraya koyabileceğini; ancak ilâmların icrasında TBK m. 97 hükmünün uygulanmayacağını, zira hükmolunan şeylerin kural olarak birbirinin şartını teşkil etmediğini, takip isteyen tarafın kendisine düşen borcu ifa etmemesi nedeniyle takip olunan tarafın kendi aleyhine hükmolunan edimin ifasından kaçınmayacağını savunmuştur⁶⁷. Ancak bu görüş eleştiriye açıktır. Zira burada edimlerin birbirinden bağımsız olarak ayrı ayrı icra yoluyla elde edilmesine izin vermek, bir yandan karşılıklı ve aynı anda mahkûmiyet kararının özüne aykırı düşmekte öte yandan edimler arasındaki sıkı bağlılığın maddi hukukun öngörmediği bir biçimde birbirinden ayrılması sonucunu doğurmaktadır⁶⁸. Öte yandan davalının karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyeti otomatikman davacının da karşı edimi ifaya mahkûm edilmesi anlamına gelmez. Bu tip bir mahkûmiyet hükmü sadece davalının yerine getireceği edimin tarzını belirler ve onu kayıtlar⁶⁹.

Karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkûmiyet kararının taraflardan birinin kendi ediminin ifasını karşı tarafa teklif edip, daha sonra karşı edimin ifasını sağlamak amacıyla dava açılması üzerine, davalının ödemezlik definde bulunması halinde verileceğinin ileri sürülmesi de doğru değildir. Çünkü davacının kendi ediminin ifasını karşı tarafa teklif ettikten sonra, karşı edimin ifasını için dava açması durumunda, davalı ödemezlik defini ileri süremez. Ödemezlik definin ileri sürülebilmesi için ilgilinin kendi edimin ifa etmemiş ya da ifasını karşı tarafa teklif etmemiş olması gerekir⁷⁰. Bahsi geçen ihtimalde mahkemenin vermesi gereken karar karşılıklı ve aynı anda mahkûmiyet kararı değil, aksine tek taraflı bir mahkûmiyet kararıdır.

Şarta bağlı hüküm verilemeyeceğini savunan hakim görüşün dayanaklarından biri de HMK m. 297 hükmüdür. Zira bu hükümde taraflara tanınan hakların ve borçların hiçbir şüphe ve tereddüde mahal bırakmayacak biçimde verilmesi gerektiği düzenlenmiştir⁷¹.

⁶⁶ ÜSTÜNDAĞ, s. 804; TANRIVER, Şart, s. 85.

⁶⁷ POSTACIOĞLU, İcra, s. 630.

⁶⁸ TANRIVER, Şart, s. 85-86.

⁶⁹ KANİTİ, s. 173, dn. 113; TANRIVER, Şart, s. 86.

⁷⁰ TANRIVER, Şart, s. 86.

⁷¹ KURU, Usul III, s. 3060; BERKİN, s. 864; TANRIVER, Şart, s. 86-87.

Öte yandan şarta bağlı hükümler maddi anlamda kesin hüküm gücüne (HMK m. 341) sahip olmadıkları gibi şüphe ve tereddüt uyandırmaları nedeniyle cebri icra bağlamında icra edilememe riskiyle de karşı karşıya kalabilirler. Keza, hükmün hukuki sonuçlar doğurabilmesinin veya doğurduğu sonuçların ortadan kalkmasının, muhakemeye tümüyle yabancı olan bir olayın gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlanması devlet ile ilgili olarak tanzim edilmiş bulunan muhakeme usulün amacıyla da bağdaşmamaktadır⁷². Bunun yanı sıra şarta bağlı hükmün kesinlikten ve sadelikten uzak olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır⁷³.

HMK m. 323/4'te sulhun şarta bağlı olarak yapılacağı açıkça düzenlenmiştir. Şayet taraflar, şarta bağlı bir sulh yapmışlarsa bu durumda onların mahkemeden sulhe göre karar verilmesini isteme olanaklarının ellerinden alınması gerekir. Çünkü sulhe göre karar verilmesinin talep edilmesi durumunda davayı sona erdiren sulhun kendisi değil, mahkeme kararı olacaktır. Hâlbuki mahkeme kararları açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak biçimde verilmek zorunda olduğundan (HMK m. 297/2) şarta bağlanmaları mümkün değildir⁷⁴. Taraflar şarta bağlı sulh sözleşmesi yapmakla davaya son vermek istediklerinden, bir başka deyişle, davanın takibinden vazgeçtiklerinden, mahkemenin bu halde "karar verilmesine yer olmadığı" kararıyla davayı sonuçlandırması gerekir (HMK m. 315/1)⁷⁵. Anlatılan bu gerekçelerle sulhun şarta bağlı olarak yapılması durumunda, tarafların, mahkemeden sulhe göre karar verilmesini isteyemeyeceklerinin açıkça hükme bağlanması doğru olur. Zira sulhe göre karar verilmesinin mahkemeden talep edilmesi halinde, davayı sona erdiren işlem sulh değil, mahkemece verilecek karar olacaktır. Bu durumda ise irade bozukluğu sebebine istinaden sulhun iptalinin istenemeyecektir. Aksi takdirde, mahkeme sulhe göre karar verdiğinde ortada gerçek anlamda bir mahkeme kararı bulunacağından ve bu karar maddi anlamda kesin hüküm gücüne (HMK m. 303) kavuşabileceğinden, irade bozukluğu sebebiyle kesin hükmün iptalinin istenmesinin mümkün olduğu gibi bir intiba uyanacaktır. Buna meydan vermemek için maddeye yukarıda belirtildiği gibi bir kuralın maddeye eklenmesi uygun olacaktır⁷⁶.

⁷² ÜSTÜNDAĞ, s. 804; TANRIVER, Şart, s. 87.

⁷³ ÜSTÜNDAĞ, s. 804.

⁷⁴ TANRIVER, Düşünceler, s. 30-31.

⁷⁵ KURU / ARSLAN / YILMAZ, Ders Kitabı, s. 535-536.

⁷⁶ TANRIVER, Düşünceler, s. 30-31.

SONUÇ

6100 sayılı HMK ile kanunen ilk defa düzenlenmiş bulunan mahkeme içi sulh taraflara aralarındaki uyuşmazlığı yahut tereddütlü durumu kesin hükme ihtiyaç duymadan sona erdirebilmelerine imkân tanıyan çifte karakterli bir sözleşmedir. Sulh, HMK'da da açıkça ifade edildiği üzere kesin hüküm gibi sonuç doğurmaktadır. Bununla birlikte “kesin hüküm” değildir. Bu nedenle kendisine karşı kanun yoluna başvurulamaz; ancak bazı hallerin gerçekleşmesi durumunda ayrı bir dava ile iptali yoluna gidilebilir. Sulh, davadan feragat ve davayı kabulden farklı olarak şarta bağlanabilen bir taraf usul işlemidir. Bununla birlikte sulhun şarta bağlanması mahkemenin de şarta bağlı hüküm verebileceği anlamına gelmez. Çünkü mahkeme kararlarının açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak biçimde kaleme alınması zorunludur. İzah edilen bu nedenlerle sulhun şarta bağlı olarak yapılması durumunda tarafların mahkemeden sulhe göre karar vermesini istemeyeceklerinin açıkça hükme bağlanması, uygulamada bu konuda yaşanabilecek muhtemel problemlerin önüne geçilmesi bakımından uygun olacaktır.

KISALTMALAR CETVELİ

Bkz.	: bakınız
c.	: cümle
C.	: cilt
E.	: Esas
E. T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra ve İflâs Kanunu
K.	: Karar
Karş.	: karşılaştırınız
m.	: madde
s.	: sayfa
Sa.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
vd.	: ve devamı
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

KAYNAKÇA

ALANGOYA, Yavuz / YILDIRIM, Kamil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, 7. B., İstanbul 2009, (Usul).

ALANGOYA, Yavuz / YILDIRIM, Kamil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı, Değerlendirme ve Öneriler*, İstanbul 2006, (Öneriler).

ANSAY, Sabri Şakir, Sulh, *AÜHFD*, 1944, C. 1, S. 2, s. 200-209.

ANSAY, Sabri Şakir, *Hukuk Yargılama Usulleri*, 7. B., Ankara 1960 (Kitap).

ARIK, K. Fikret, Mahkeme Önünde Sulh, *AÜSBFD*, 1954/1, s. 141-157.

ARSEBÜK, Esat, *Borçlar Hukuku*, C. I-II, 3. B., Ankara 1950.

ARSLANLI, Halil, *Ticarî Bey*, C. I, 3. B., İstanbul 1952.

BERKİ, Ali Himmet, Davanın Hitamı ve Sulh, *AD*, 1937/4, s. 753-756.

BERKİN, Necmeddin, *Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi*, İstanbul 1980.

BİLGE, Necip / ÖNEN, Ergun, *Medeni Yargılama Hukuku*, 3. B., Ankara 1978.

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 10. B., İstanbul 2008.

FASCHING, Hans W., *Zivilprozessrecht*, 2. B., Wien 1990.

GRUNSKY, Wolfgang, *Zivilprozessrecht*, 13. B., Köln-München 2008.

KANİTİ, Salamon, *Akđin İfa Edilmediği Defi*, İstanbul 1962.

KARSLI, Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı*, 2. B., İstanbul 2011.

KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, 22. B., Ankara 2011 (Kanun).

KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan / YILMAZ, Ejder, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2011, (Ders Kitabı).

KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. III, 6. B., İstanbul 2001, (Usul III).

KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. IV, 6. B., İstanbul 2001, (Usul IV).

MERİÇ, Nedim, *Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi*, Ankara 2011.

OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 8. B., İstanbul 2010.

ÖNEN, Ergun, *Medeni Yargılama Hukukunda Sulh*, Ankara 1972.

PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, *Medenî Usûl Hukuku*, 12. B., Ankara 2011.

POSTACIOĞLU, İlhan, Şarta Muallâk Hüküm, *AD*, 1941/2, s. 113-122 (Hüküm).

POSTACIOĞLU, İlhan, İcra Hukuku *Esasları*, 4. B., İstanbul 1982, (İcra).

POSTACIOĞLU, İlhan, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 6. B., İstanbul 1975, (Usul).

RECHBERGER, Walter H. / SIMOTTA, Daphne-Ariane, *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts*, 7. B., Wien 2009.

ROSENBERG, Leo / SCHWAB, Karl Heinz / GOTTWALD, Peter, *Zivilprozessrecht*, 17. B., München 2010.

SEVİĞ, Vasfi Raşid, Mukavelelerin Tasnifi ve B.K. Dışında Bırakılmış Olan Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, *AÜHFĐ*, 1949/2-4, s. 136-156.

SONER, Lütfü, Sulh, Kabul ve Feragate Dair Bazı Sorunlar, *ABĐ* 1977/3, s. 439-448.

TANRIVER, Süha, Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu, *Makalelerim I*, Ankara 2005, s. 83-87 (Şart).

TANRIVER, Süha, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Revizyonu Üzerine Bazı Düşünceler, *TBBĐ* 2012, S. 99, s. 15-34 (Düşünceler).

TANRIVER, Süha, *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Ankara 1996, (İlâmlı İcra).

TANRIVER, Süha, Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler, *Makalelerim I*, Ankara 2005, (Sulh).

ULUSAN, İlhan, Maddi Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, *MHAD*, 1971/7, s. 149-203.

ULUSAN, Banu, Sulh Sözleşmeleri, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı: 2011/2-2012/2, Prof. Dr. Erhan ADAL'a Armağan*, s. 975-992 (Banu).

UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Ankara 2011.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II, İstanbul 2000.